

Л. Биковський

Національна бібліотека Української
держави (1918-1921).

Берлін, 1923.

КНИГОЗВІРНЯ
УКРАЇНСЬКОГО БІБЛІОГРАФІЧНОГО МІКРОБА Ч.І.

[02 (47.71)]

Л. БИКОВСЬКИЙ

Співробітник бібліотеки Української Господарської Академії
в Чехословацькій Республіці

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

(1918—1921)

В-во „УКРАЇНСЬКЕ КНИГОЗНАВСТВО“
БЕРЛІН 1923.

До храму людських змагань, праць і трудів,
Чень і моя доложиться цеглина.

(Ів. Франко.)

Від автора.

Року 1918-го в Українській Державі було засновано три інституції далекосяглого значіння для української цивілізації: 1. Українська Академія Наук у Києві, 2. Український Державний Університет в Кам'янці на Поділлі та 3. Національна Бібліотека Української Держави в Києві.

Організація та діяльність сих установ викликали численну літературу про них інформаційного характеру. Інформації ставали тим більш необхідними, поскільки праця сих новозаснованих інституцій поширювалася, а постійний зв'язок між окремими землями та культурними центрами Української Держави слабшав через революційні та військові події. Тому то ми бачимо, що постійно на протязі сих останніх 5 літ появляється в різних місцях України й за кордоном, в пресі й окремими публікаціями сила різних відомостей інформаційного характеру про зазначені інституції.

Найбільше уваги присвячувалося в сих публікаціях Українській Академії Наук та Національній Бібліотеці Української Держави.

Що до останньої, то з самого моменту її засновання вже появляються про ню різні замітки, статті й брошури, відозви, статті-проекти й т. п., як загально-інформаційного, так і спеціального характеру, що мали на увазі освітлення поодиноких фахових питань, або висловлювали ті чи інші побажання та пропонували різні проекти в зв'язку з організацією Б-ки.

Всю сю літературу можна поділити на дві частини: 1. спеціально-організаційного характеру та 2. загально-інформаційного.

До останньої групи відносяться писання, що мали на увазі популяризацію Б-ки серед громадянства шляхом інформацій про ню й які всебічно охоплювали все тодішнє життя Б-ки, були, так би мовити, звітами з виконаної Б-кою праці.

Ці звіти-інформації були двох родів: офіційні та приватні.

Офіційними публичними інформаціями-звітами були друковані річні відчити Української Академії Наук.

Приватними інформаціями були статті й окремі публікації, що оголошувались різними особами з їх власної ініціативи.

Серед останніх першою не анонімною в хронологичному порядку є стаття співробітника Національної Б-ки Л. Биковського «Українська Національна Б-ка в Києві», що була оголошена в часописі «Українська Старина» в Кам'янці Подільському наприкінці 1919 року ч. 1, стор. 3—4. Стаття обіймала все життя Б-ки від часу її заснування до кінця 1919-го року.

В 1921-му році (на весні) в зв'язку зо з'їздом представників рад Київщини в Києві, старший бібліотекар Нац. Б-ки Юр. Іванів-Меженко оголосив статтю: «Всенародня Бібліотека України» в газеті «Вісти Київського Губерніяльного Революційного Комітету». (Київ, 1921, ч. 85/330.)

В половині 1921-го року з України емігрувало в Західну Європу кілька співробітників Нац. Б-ки і зараз же в кінці того ж року в Польщі з'явилася стаття Л. Б. «Національна Бібліотека Української Держави» («Українська Трибуна». Варшава, 1921, ч. ч. 145 та 146). Стаття обіймає по можливості все життя Б-ки від часу її заснування до половини 1921-го року.

В наступному 1922-му році сю ж саму статтю, лише в поширеному вигляді публікує Л. Биковський у Львові на сторінках органу українського студентства «Поступ». (Львів, 1922, ч. 1—2, стор. 3—10.) В тому ж році робляться перші спроби поширити відомости про Національну Б-ку й серед чужинців. З цією метою автором сих рядків стаття Л. Б. в «Укр. Трибуні» була перекладена на польську мову й робилися безрезультатні спроби оголосити її друком під заголовком «*Narodowa Biblioteka Państwa Ukraińskiego*». Рукопис знаходиться нині в Варшавській Публичній Бібліотеці, а копія його віддана професорові книгознавства на Люблинському Університеті, панові Hahn'ові.

Нарешті в кінці 1922-го року в Німеччині появилася стаття пана Н. Свирського на московській мові: «Всенародная Библиотека Украины», в газеті «Накануне». (Берлін, 1922, № 194). Стаття обіймає все життя Б-ки від часу її заснування до половини 1922. року, з увзглядненням головним чином зібраних нею книжних збірок і проводить думку, що лише революція дала можливість здобути Україні таку інституцію як Нац. Б-ка.

Але всі ці заходи були недостаточними. Вони з одного боку інформували переважно лише Українське громадянство, а з другого боку були випадковими й счезали разом з часописами, в яких друкувалися. Тому виникла думка поставити сю справу більш організовано й широко, а саме: інформувати не лише Українське громадянство, але й Західно-Європейське про Національну Б-ку, а з другого — в такий спосіб, щоб звістки не так швидко гинули, а були постійно перед очима громадян-

ства. Для цього було ухвалено оголосити ряд окремих публікацій — брошур на мовах: українській, чеській, франц., німецькій, англійській та італійській. Брошури складено так званим концентричним способом. Видавництво «Українське Книгознавство» згодилося видати ці публікації зпочатку в українській мові, а відтак на закордонних мовах.

Першою публікацією з сеї серії була брошура Л. Биковського: «Національна Бібліотека Української Держави». (Берлін, 1922, сторн. 16. in 16°), видана в кількості 1.000 прим. Вона є виправленим і скороченим передруком статті Л. Б. в «Українській Трибуні» за 1921 рік.

Другою публікацією в українській мові є брошура того-ж автора «Національна Б-ка Укр. Держави» (1918—1921), видана в Щепіорно (Польща), 1922, сторн. 18, in 16°. Наклад 250 прим. Вона є передруком статті, уміщеної в свій час в «Поступі». В порівнянні з першою має значно поширений відділ про завдання Б-ки, детальний опис книжного фонду й подана література про Бібліотеку.

Нарешті третьою найповнішою публікацією є подана праця, яка закінчує собою інформаційне коло в українській мові.

Одночасно виготовляються публікації на чеській, німецькій та французькій мовах.

Всі ці публікації складені на підставі матеріалів, поданих в «Бібліотековіані» (Див. сторн. 27—31), але з огляду на те, що публікації мають не науковий, а чисто інформаційний характер, а також за браком часу й через технічні перешкоди, ці матеріали використані лише поверхово, й самі праці не цілком відповідають науковим методологічним вимогам. Лише подана, найширша брошура має де-яку претенсію своїм показчиком літератури про Національну Бібліотеку прислужитися майбутнім студіям в царині українського бібліотекознавства.

Частина зазначених публікацій призначена для даремного поширення переважно поміж українським студентством, що студіює зараз на високих школах Західної Європи, а частина поступить в продаж. Гроші, одержані від продажу, утворять постійний фонд, на який будуть перевидаватися вичерпані публікації й таким чином інформаційна справа набере більш широкого та більш сталого характеру.

Набувати ці друки можна в усіх українських та значніших чужинецьких книгарнях.

Автор.

10/1 1923 р. м. Подебради.

Вступ. Кілька років тому назад в зв'язку з організацією Української Академії Наук, український бібліотекар, В. Ол. Кордт, в своїй праці про Національну Бібліотеку Української Держави, яка була вміщена в збірнику праць комісії, що займалася виробленням законопроекта про заснування Української Академії Наук в Києві, зазначав слідуюче: «Одним з найважливіших і найсерйозніших завдань, що стоять перед кожною культурною державою, є підтримання та розповсюдження освіти, наук та мистецтв поміж своїми громадянами. Першою умовою для досягнення цієї мети треба вважати присутність і доступність необхідної наукової літератури в самому широкому розмірі. Тому ми бачимо, що всі культурні держави дбають не тільки про заведення та поповнення наукових книжних збірок при своїх вищих наукових закладах, але утворюють крім цього ще й центральні книгозбірники, так звані державні або національні бібліотеки. На них вони звертають особливу увагу та піклування, з метою зібрати в одному центрі, по можливості, всі ті твори всесвітньої наукової літератури, які необхідні сучасникам і майбутнім поколінням для суто наукових цілей.»

Заснування. Перед подібним завданням опинилась в 1917—18 р. р. ново-відбудована Українська Держава. Заснування Національної Бібліотеки Української Держави в столицьому місті — Києві було цілком достойним і влучним вирішенням цього питання. П'ятий рік минає з того часу як, з ініціативи та завдяки енергійній діяльності українських учених і громадських діячів, дня 2-го серпня 1918 р. було видано українським урядом закон про заснування Національної Бібліотеки Української Держави в м. Києві. Фактично бібліотека почала існувати з 23-го серпня 1918 року. В вересні 1918 р. була складена й урядом 5-го жовтня 1918 р. затверджена інструкція Тимчасовому Комітетові Бібліотеки. В листопаді того ж року затверджений урядом Тимчасовий Комітет, що складався з визначних українських вчених та громадських діячів.

склав плян організації бібліотеки та її штати, як на 1919-ий рік, так і на майбутні часи. Згідно з законом та інструкцією Національна Бібліотека знаходиться в м. Києві при Українській Академії Наук, в зв'язку з Спільним Зібранням Академії. Вона має своє урядження й свій автономний уклад, має свій окремий бюджет, своє правління (тепер Тимчасовий Комітет, а в прийдешньому — Раду Бібліотеки) та свій уряд. Вона не існує як бібліотека Академії Наук (Українська Академія Наук складається з трьох відділів і кожний відділ має свою окрему бібліотеку), а є самостійною Українською Національною Бібліотекою. Таким чином Національна Бібліотека по ідеї має являтися самостійною встановою, знаходитиметься під захистом Української Академії Наук і стоятиме по за відомствами, по за мінливими політичними або громадськими настроями. З 2-го травня 1919 р. постановою Тимчасового Комітету бібліотеку переіменовано з Національної в «Всенародню (Національну) Бібліотеку при Українській Академії Наук у м. Києві».

Завдання. В зв'язку з організацією Н. Б. Тимчасовий Комітет її випустив в 1918 р. до громадянства України вілозву, в якій, доводячи до загального відома про заснування бібліотеки, докладно з'ясовував її завдання та закликав громадянство до співучасті в цій праці. Завданням Н. Б., сказано в цій відозві, є закласти на Вкраїні велику книгозбірню всесвітнього типу, яка б згуртувала в собі все, що витворено людською думкою та знанням по всіх науках, таку книгозбірню, що давала б спромогу, не виїздячи з країни, познайомитися в як найповнішій мірі з світовою літературою по всіх паростях людського знання, писаною геть усіма мовами. Поруч цієї мети, спільної всім бібліотекам такого типу, Н. Б. має ще й своє спеціальне завдання, а саме: закласти Український Відділ, себ-то, відділ «Ucrainica», присвячений літературі про Вкраїну та про український народ. В цім відділі повинно згуртуватися все, що друкувалося будь коли і будь де українською мовою, повинна згуртуватися, незалежно од змісту й напряду, література, писана всіма мовами про історію українського народу, його фольклор, мову, словесність, мистецтво, побут, соціальні та економічні умови життя й т. и. Разом з тим до відділу *Ucrainica* входить і все, що торкається території Української Держави. Тут має згуртуватися писана всіма мовами література про природу України, про народи, що залюднюють нашу територію, про їхнє духовне життя та історію, економічні та соціальні відносини. З цього погляду — в зв'язку з розселенням українського народу — тая царина ширшає та захоплює ще й другі землі, які залюднює плем'я українське, але які не входять в територію України. Сюди вступає література про природу, побут, історію, економічні

та соціальні умови закордонної Русі-України, Буковини, Русі-угорської, Галичини, чи в їх сучасному, чи в їх минулому обсягові, — та тих країн Північної й Південної Америки, де пороскидалися суцільні осади українського племені. Н. Б. має являтися не самісінькою книгозбірнею. Має з неї бути й наукова встанова, що присвячує себе вивченню книги, а з'осібна — минулого життя книги на Україні й сполучається з бібліографічною працею. Н. Б. має являтися огнищем розумової культури, яке повинно бути дорогим однаковісінько для цілої людности України, незалежно від національності, політичних або соціальних пересвідчень або релігії. Як вона закладеться, повинна вона вступити до гурту таких самих всесвітніх установ, дорогих усій думаючій людності, — і в столиці Української Держави, стародавньому Києві має повстати те, що існує в інших містах — Парижі, Лондоні, Берліні, Відні, Петербурзі, Москві, Вашингтоні. Н. Б. мусить бути тісно звязана з життям. Вона мусить задовольняти ті життєві питання, з якими до неї вдається людність України. Людина вчена, або шкільний молодик, державний і громадський діяч, юрист, медик, військовий, письменник, мистець, інженір, газетяр, нарешті кожна людина, яка хоче розібратися навколо себе, збагнути те, що діється і те що навкруги знаходиться, пізнати те, що їй невідоме, повинна мати вільну й легку спромогу працювати для тієї мети в бібліотеці. Бібліотека мусить бути широко відчинена для всіх і для кожного, безплатна й легко приступна.

Керовництво. Законодавчим органом бібліотеки є Тимчасовий Комітет. Походження його слідує: ініціативний гурток українських учених та громадських діячів, що клопотався про заснування Української Національної Бібліотеки, на підставі закону й урядової інструкції перетворився в 1918-му році в «Тимчасовий Комітет для заснування Національної Бібліотеки Української Держави». Початковий склад цієї колегії в 1918—19 р. р. був приблизно слідує:

1. Вернадський, академик.
2. А. Ю. Кримський, академик.
3. С. О. Єфремов, академик.
4. Ол. Грушевський, професор.
5. В. Ол. Кордт, приват-доцент, бібліотекар Київського Державного Університету.
6. Г. П. Житецький, учитель.

Секретарем комітету був зпочатку Є. Ю. Перфецький, а з половини січня 1919 року А. З. Носов (скінчив Петроградський Університет, — учень проф. Хв. Кінд. Вовка).

Згодом на протязі 1918—1921 р. р., склад Комітету від різних причин мінявся й на 20/6 1921 р. він складався з слідуєчих осіб:

1. Кордт В. Олекс. — Голова Комітету.
2. А. Юх. Кримський, академик.
3. С. Ол. Єфремов, академик.
4. П. Ап. Тутковський, академик.
5. Липський, академик.
6. Граве, академик.
7. Юр. Іванов-Меженко, голова Київської Книжної Палати й голова Ради Бібліотекарів Націон. Б-ки.
8. Міяковський — Голова Київського Архивного Управління.

та зі всіх старших бібліотекарів Національної Бібліотеки з правом дорадчого голосу. Секретарем Комітету був Є. Ол. Шрамченко (помер в осени 1921 р.). Свою працю Комітет переводить на зборах, що відбуваються раз на тиждень в кабінеті Президента Української Академії Наук. В своїй діяльності Комітет керується статутом Б-ки та інструкціями: урядовою від 5-го жовтня 1918 р. та виробленою Спільним Зібранням Української Академії Наук зімою 1920/21 року. Комітет є установою тимчасовою. Він існуватиме до того часу, поки Б-ка цілковито не стане на ноги. Тоді, згідно статуту, на чолі Б-ки стоятиме Директор Б-ки, а при ньому Рада Бібліотеки.

Адміністративним органом Б-ки є Рада Бібліотекарів. Вона складається з старших, підстарших і молодших бібліотекарів та представників від співробітників Б-ки. Засідання Ради відбуваються раз на тиждень. Збори провадить голова Ради бібліотекарів. Він же є головою всієї корпорації бібліотекарів та координує їх діяльність. Рада бібліотекарів в своїй діяльності керується постановами Тимчасового Комітету та вищезгаданими інструкціями. На чолі кожного відділу Б-ки стоїть старший або підстарший бібліотекар, якому підлягають співробітники. Кур'єри підлягають господареві Б-ки.

На початку 1919-го року в Б-ці працювало лише двоє співробітників під керівництвом підстаршого бібліотекаря А. З. Носова (він же був одночасно й секретарем Комітету). Отже персонал Б-ки, разом з Комітетом, числив тоді 8—9 душ. В травні 1919 року було вже біля 5 співробітників. В залежності від збільшення кількості книжок та поширення помешкання Б-ки, побільшувався її службовий персонал. Таким чином на 20/6 1921-го року весь бібліотечний персонал разом з членами Комітету досяг 66 душ. З них було:

1. Членів Комітету	8
2. Бібліотекарів старших	5
„ підстарших	4
„ молодших	3
3. Співробітників	39
4. Кур'єрів	7

Разом 66 душ.

З поміж старших бібліотекарів чотири з вищою освітою і один з середньою. З них три з фаховою бібліотекарською освітою й практикою, а два без останньої. З поміж підстарших бібліотекарів три з вищою освітою, а один з середньою, при чому один з бібліологічною освітою, один з бібліотекарською практикою, а два без ніякого фахово-бібліотечного знання. З поміж молодших бібліотекарів один з вищою освітою, а два з середньою, при чому один з фаховою бібліотекарською освітою, а два без останньої.

Всі співробітники з середньою освітою — з них лише 3—4 чол. з фахово-бібліот. знанням. Всі співробітники переважно студенти вищих Київських шкіл.

Нормальний штат бібліотеки, згідно пляну її організації, розрахований приблизно на 300 співробітників різних категорій.

Фінанси. З фінансового боку Б-ка, згідно її статуту, хоч і знаходиться в звязку з Укр. Академією Наук, про теж все таки має свій окремий обрахунок та штати. В справах обрахункових Б-ка зноситься з законодавчими установами через міністра (комісара) Народньої Освіти та Мистецтва, рівночасно повідомляючи про це Укр. Академію Наук. Засоби Б-ки складаються: а) з асигнувань державної скарбниці, б) громадських та приватних пожертв і вкладок, в) прибутків од видань Б-ки, г) з остатків од обрахунку й інших доходів. Асигнування Державної Скарбниці складаються з штатньої суми та коштів, які здобуваються в обрахунковому порядку. Кошторис видатків Б-ки на 1919-й рік був складений в розмірі карб. 2069400. При чому дійсний бюджет за першу половину 1919-го року рівнявся 1050000 гривень, а на другу половину він досяг 6000000 радянських карбованців. В 1920-му році в першу половину було одпущено на бібліотеку державою 1479000 карб. радянськими. На другу половину 1920-го року кошторис виводив карб. 2560000 радянськими та на операційні витрати (купівлю книжок, каталогізацію й т. и.) біля 4855000 карб. радянськими. На 1921-й рік: на першу половину року було складено кошторис на карб. 14850000 та на операційні витрати 7110000 карб. радянськими.

Помешкання. В червні 1921-го року книжний фонд Б-ки досяг 1000000 томів, але з них упорядковано й пущено для вжитку громадянства лише біля 50000 томів. Решта книжок лежить в коморах Б-ки та чекає своєї черги. Більш інтенсивній праці по упорядоченню книжних багатств Б-ки перешкаджають причини політичного, економічного та головним чином технічного характеру. З поміж останніх ненормальний стан мешкальної справи є одною з найбільших перешкод на шляху розвитку Б-ки. Ще й досі Б-ка не має власного відповідно бібліотечним вимогам улаштованого помешкання.

На початку свого існування, в листопаді 1918 р. Б-ка займала три кімнати в Педагогічному Музею (Володимирська вулиця). Під час облоги Києва військами Директорії (в осени 1918 р.) Б-ці лишилась тільки одна кімната, решту зайняли російські добровольці. За часів Директорії (кінець 1918 р. і початок 1919 р.) Б-ка займала одну кімнату в будинку міністерства Народної Освіти (Терещенківська вул. ч. 2). В кінці березня 1919 р. Б-ка, не вміщаючись в цій кімнаті, одвоювала собі головний корпус колегії П. Галагана (Фундуклеївська вул.), який заходами комісара Затонського був за нею закріплений. Туди почали звозити книжки, але коли їх там набіралось біля 25000 томів, то помешкання большевицький уряд одібрав від Б-ки. Тоді Б-ка зайняла по вільному найму чотирі кімнати в найменшому корпусі колегії П. Галагана (на розі Пушкінської та Фундуклеївської вул.) і перенесла туди буквально на плечах співробітників свої книжки. Коли їх там набіралось знову біля 30000 томів, то це помешкання большевики одібрали від Б-ки під венеричну лікарню (в середині літа 1919 р.). Книжки прийшлося перевезти в ту частину головного корпусу колегії П. Галагана, яка ще належала до Б-ки. Під цей час большевицький комісар Бутвин (Українець) викинув Б-ку з кімнати на Терещенківській вул. Тоді, з дозволу Правління Укр. Академії Наук, Б-ка з своєю канцелярією переїхала до будинку Академії Наук (в бувший пансіон граф. Левашової на Володимирській вул. ч. 50), де й зайняла на першому поверсі одну кімнату. Скільки днів після цього червона військова влада остаточно зайняла всю колегію П. Галагана.

Прийшлося працю в Б-ці припинити, книжки в кількості біля 40000 томів перенести в сутерени й запечатати. (Кінець літа 1919-го року). З огляду на це, змучений в край Комітет Б-ки почав уживати енергійних заходів перед урядом, щоб припинити нарешті знущання над Бібліотекою та здобути якесь приміщення, де Б-ка змогла би пробути хоч скільки років. Але нічого не вдалося досягнути. Тоді Академія Наук одвела Б-ці три кімнати. Під цей час кімнату в Педагогічному Музеї

адміністрація Музею одібрала від Б-ки; книжки, що там знаходилися, було зкинено в кутку на купу.

Тимчасом книжки прибували даліше до Б-ки безупинним потоком. Через швидкий зріст книжного майна не було можливості вести хоч будь яку працю по розбору книжок — приміщення Б-ки були ними завалені.

Після тяжкої боротьби Б-ка здобула дві кімнати в Педагогічному Музеї та ще одну кімнату в будинкові Академії Наук. Де який час після цього (з 15/8 1919 р.) Академія Наук, потребуючи сама помешкання, почала вимагати від Б-ки звільнення зайнятих нею приміщень та усунення її з будинку Академії. Становище було скрутне. Одночасно українські війська, а після них денікінці зайняли Київ (початок осені 1919 р.). Денікінці, не рахуючись ні з чим, хотіли розташуватися в приміщеннях Академії Наук. Остання звернулася до Б-ки з проханням позаймати тимчасово книжками якомога більше кімнат, щоб не допустити туди війська й тим врятувати культурні цінності, що там знаходилися. Б-ка, не маючи куди складати книги, радо на це пристала й зайняла вказані їй кімнати. Але — через де який час денікінці втікли, повернулися більшовики й Академія знову почала вимагати від Б-ки звільнити зайняті книжками приміщення.

Вільного помешкання у Б-ки не було. Книжок вона своєчасно не могла забрати й опинилась знову в надзвичайно скрутному стані. Цей скрут заставив Б-ку піти на одчай. Зімою 1919—20 року Б-ці вдалося здобути від большевицької влади реквізіційний квиток на мешкальний будинок по бульвару ім. Т. Шевченка, ч. 36 (бувш. Бібіковський бульвар). В цьому домі, надзвичайно небезпечному в пожежному відношенні, були зайняті Б-кою перший та третій поверхи (себто помешкання пана Флоринського). Одночасно в будинку Академії лишилось тоді ще за Б-кою чотирі кімнати — комори, в Педагогічному Музеї дві кімнати — комори, в колегії П. Галагана одна кімната в сутеренах. Канцелярія Б-ки знаходилася в будинку Академії Наук. Вся лабораторна праця провадилася на третьому поверсі по бульвару Шевченка ч. 36. Продовжуючи працю в такому «розірваному стані» Б-ка тоді вже налічувала біля 500 000 томів. Але Б-ка зростала й не вміщалася в зазначеному помешканні. В середині літа 1920 року було зайнято Б-кою й половину другого поверху на бульварі ім. Шевченка ч. 36. Комітет Б-ки, передбачаючи поширення, почав заздалегідь вживати заходів про одведення під Б-ку вже остаточного, сталого й на випадок пожежі більш забезпеченого помешкання. В кінці р. 1920-го під Академію Наук було одведено урядом бувшу Олександрівську гімназію (бульв. ім. Шевченка ч. 14). В цьому

будинкові Б-ці було віддано частину першого поверху та читальну залю на другому поверсі. Робітні та канцелярія Б-ки негайно переїхали з частиною книжок до нового приміщення, в якому й перебули всю зиму й весну 1920—21 року, поволи поширюючись та займаючи ті приміщення на першому та другому поверсі, які звільнялися від інституцій, що залишали будинок.

В травні 1921 р. нарешті була можливість одвести установам Б-ки окремі приміщення й тим дати можливість старим розвернути працю, а новим її розпочати.

Таким чином Б-ка, перемінивши не по своїй волі за час з 1918—21 р. біля десяти приміщень, в середині літа 1921 р. вже остаточно утвердилась в згаданому помешканні, займаючи там весь перший поверх та середину другого. Одночасово комори Б-ки ще знаходились: 1. на бульварі ім. Т. Шевченка, ч. 36, на першому поверсі. Слід згадати, що в червні того ж року, другий та третій поверхи цього будинку були силоміць одібрані від Б-ки Соломенським (Соломенка) Паркомом К. П. (Б.) У. 2. Дві кімнати в Академії Наук. 3. Одна кімната в Педагогічному Музеї та 4. приміщення в бувшій колегії Павла Галагана. З наведеного «хожденія по мукам» видно, як кепсько стояла мешкальна справа й що вона була одною з важніших перешкод на шляху нормального розвою Б-ки.

В кінці червня 1921 р. книжний фонд Б-ки перейшов за 1000000 томів. Перед Б-кою знову повстає примара мешкального питання.

Мешкальна справа Нац. Б-ки може бути поладженою тільки через збудування особливого, згідно бібліотечним вимогам улаштованого будинку. Питання це повинно бути поставлене Українською Державою в низці просвітних заходів в першу чергу.

Комплектування. В червні 1921 року книжний фонд Національної Бібліотеки досяг, як вже вище згадано, 1000000 томів. Не дивлячись на жахливі умови різного характеру, в яких Б-ці доводиться працювати, та на багато інших причин від неї незалежних, з зазначеного книжного фонду все таки вдалося до 20/6 1921 р. виготовити для вжитку громадянства біля 50000 томів. Решта книжок лежить в коморах Б-ки та чекає своєї черги. Такий швидкий порівнюючи зріст багатств Б-ки за такий короткий час (з 1918 по 1921 р. р.) одбувався завдяки революційній добі, широкій участі громадянства в комплектуванню Б-ки, великим коштам, які призначали різні українські уряди на поповнення Б-ки та спеціальним законам і наказам, що видавалися ними в цій справі.

Так, згідно статуту, Бібліотека постійно одержує від Книжної Палати по два обов'язкових примірники книжок, періодич-

них видань, нот, мап, діаграм, таблиць, малюнків, гравюр, портретів, афіш, метеликів і т. инш., з числа тих 11 примірників, котрі по закону надаються державі й виходять в межах України з усіх друкарень, літографій, металографій та всіх інших подібних закладів. Вона все це одержує в такому разі, коли наклад якогось видання перевищує 100 примірників. Усі державні установи та відомства обов'язані достарчати до Б-ки два (2) примірники своїх видань, хоч ті й не поступають в продаж.

На асигновані кошти Б-кою було куплено багато цінних збірок. Чимало книжок надійшло шляхом дарунків. Даровано цілими бібліотеками. Під час радянської влади книжні запаси поступали офіційним шляхом з книжних баз та інших джерел, що утворилися з реквізованих книжок. Нарешті за збірками, що гинули на провінції були влаштовані експедиції, котрі дали цінні придбання.

Книжний фонд. Картина зросту книжних багатств Б-ки, по відомостям, які маємо, в хронологічному порядку приблизно слідує:

Основу книжного фонду Б-ки утворили книжки, подаровані різними жертводавцями. Далі в листопаді 1918 р. прибула Б-ка бувш. «Київського Жандармського Управління» (біля 3100 кн.) та чимало книжок куплених (наприклад в Вільні) і подарованих. На початку січня 1919 р. Б-ка налічувала біля 10000 том. З 1-го січня по 15/4 1919 р. (Див. «Книжний Вістник», т. I Київ. 1919) книжки прибували до Б-ки постійно різними шляхами: купівлею, подарунками то-що. Книжки напливали не тільки окремими одиницями, але й цілими бібліотеками.

Поміж купленими найбільш цінні слідує:

Б-ка проф. Яснопольського (біля 2500 т. т.). Дуже цінна, систематично підібрана збірка по громадських, юридичних та фінансових науках, по політичній економії, промисловості, торгівлі, господарству, загальній статистиці та інших наукових галузях. Б-ка Проф. Вагнера (біля 1600 т.) — переважно по біології, ентомології, хемії та медицині. Б-ка акад. Д. І. Багалія, — має велику ціну по історичних працях, особливо Слобожанщини та Наддніпрянської України. Б-ка В. П. Науменка (біля 4800 т.) відзначається дуже добре складеним відділом *Ucrainica*. Частина Б-ки П. В. Житецького (біля 450 т.), книжки переважно по загальній та славянській філології. Б-ка Н. В. Мовчановського (біля 1000 т.) — багато так званих неофіційних видань. Б-ка Б. К. Трегубова (біля 1750 т.) й т. д.

З поміж подарованих бібліотек дуже коштовна бібліотека лані Головачової (біля 2000 т.) — книжки переважно про мистецтво.

В лютому 1919 р. поступила також б-ка бувшої Державної Канцелярії (біля 700 т.) та періодичні видання з бувшого ку-нецького зібрання (біля 5000 книжок). Окрім вище наведених цілих збірок, дуже багато книжок надійшло від різних жертво-давців. Одночасово було набуто купівлею ряд цінних окремих видань, наприклад: «Історія Византійской емали» видання Звенигородського й т. и.

За час з 15/4—1/7 1919 р. (Див. Книжний Вістник, ч. 2. Ки-їв. 1919) з поміж поступлень шляхом купівлі найбільш цінні слідуючі: Б-ка академіка В. С. Іконнікова (біля 25000 том). Осередком б-ки (в оцінці академіка Д. І. Багалія) являються книжки по російській історії в самому широкому значінню цього слова, які систематично збиралися по всіх галузях цієї науки. Ця систематичність в збиранні являється характерною рисою всіх відділів книгозбірні. Акад. Іконніков набував книжки для своєї книгозбірні не випадково, а збирав їх систематично, починаючи від старих видань і кінчаючи новими. Б-ка проф. Голубєва (біля 3000 том.) — багато стародруків. Б-ка проф. Кулаковського (біля 5000 т.) — складається з книжок по ріж-номанітних галузях гуманітарного знання від статей та брошур політичного змісту до педагогіки. Б-ка проф. І. В. Лучиць-кого (біля 2000 т.) Більша частина б-ки проф. Лучицького (біля 206 т.) була подарована ним Київській Публичній Б-ці ще в ті часи, коли він був головою бібліотечної Комісії Міської Думи. Але другу частину, котра була необхідна небіжчикові для його наукових праць, він був залишив за собою. Ця части-на (вона власне й придбана Нац. Б-кою), менша по кількості, має велике наукове значіння. Складається вона переважно з праць, котрі торкаються історії Франції. Більшість їх (біля 800 т.) на франц. мові, решта на російській, німецькій, англійській та шведській мовах. Б-ка проф. Караваєва (біля 500 т.), з кот-рих половина відноситься до медицини, між ними переважно класичні праці 50-х та 60-х років 19 століття; решта книжки ріжного змісту. Б-ка К. Л. Якубовського лічить біля 406 книг, брошур та журналів. Окрім зазначених, набуті б-ки: Степа-ненка (біля 2000 т.), Стешенка (біля 1500 т.) та інші цінні з боку українознавства. Придбано Нац. Б-кою чимало руко-писів та де-які стародруки, як наприклад, перше видання «Камень Вери» — Стефана Яворського й т. п. Цінні рукописи та стародруки куплено у вдови проф. О. Хв. Кістяківського з його книгозбірні й т. д. Далі від секції охорони бібліотек була отримана велика книгозбірня Г. Є Афанасєва (біля 5000 т.). Частина б-ки п. Іващенко (біля 1000 т.), б-ка пансіону граф. Левашової, частина б-ки Центральної Ради. Передано до Нац. Б-ки також даремно з архиву бувшого Київського Губ.

Правління біля 1500 різних книжок, брошур та часописів. Книжна Палата передала за цей час до Б-ки біля 1200 книжок, до 40 часописів та біля 8000 газет. Значне число книжок, брошур, часописів та газет передано до Б-ки приватними жертводавцями та інституціями. Визначимо більш численні дарунки: 1. Київська Духовна Академія подарувала Б-ці всі свої видання за багато років в 506 томах. 2. Археографічна Комісія подарувала по 2 прим. всіх своїх видань, всього біля 100 книг. 3. Я. І. Ізраєльсон подарував біля 200 книг, завдяки чому значно поповнився відділ *Orientalia*. За цей же час доручено було Комітетом Б-ки проф. Райхенштайнові: що виїздив за кордон, купити книжок в Німеччині, Швейцарії та Голандії. На початку травня доручено було представникові Петроградської Академії Наук А. Л. Бему, як представникові Нац. Бібліотеки, набувати різними способами книжки для Б-ки. Через нього було одержано біля 100 книжок. Одночасово вживалися заходи для охорони та придбання збірок, що гинули на провінції. В кінці літа 1919 р. Б-ка вже нараховувала біля 400000 томів, а через зиму в кінці літа 1920 р. книжний фонд Б-ки досяг по приблизному підрахунку до 600000 том. За час з 1/6 1920 р. по 1/6 1921 р. книжний потік не вгавав. До Б-ки поступила книгозбірня бувшої Олександрівської гімназії (біля 50000 том.) та б-ка бувшої Колегії Павла Галагана. Окрім цього бібліотеки багатьох приватних осіб та організацій, наприклад: б-ка проф. Налісси (біля 4—5000 т.). Цінна збірка по історії французького письменства. Б-ка подарована з умовою, що з неї буде утворено кабінет французької літератури. Потім Б-ка помершого в осени 1920 р. старшого бібліотекаря Нац. Б-ки Є. О. Ківлицького (біля 3000 том.). Далі, головним чином, поступали книжки з різних офіційальних джерел. Книжна Палата в свою чергу, згідно закону, надсилала по 2 прим. всіх друків, що поступали до неї. В жовтні 1920 року поступлень до Нац. Б-ки (Див. Реєстраційну книгу в відділі «Постачання») було біля 55000 книжок із слідуєчих джерел: 1. Книжної Палати, 2. Клубу імені Гната Михайличенка, 3. Бібсекції Київської Губнаросвіти, 4. Архівного Управління, 5. Агітвидату, 6. Губтрамóту й т. д. В листопаді 1920 р. поступила б-ка проф. Бартошевича, рештки б-ки проф. Биліни (біля 800 т.). Від редакції Київських «Вістей» було одержано 788 газет. В травні 1921 р. шляхом купівлі придбано було в Києві б-ку проф. Іл'їнського — біля 6000 томів (Див. «Хроніку» за 1921 рік). Таким чином, в червні 1921 року книжний фонд Б-ки перейшов за 1000000 книжок. Зараз, по своїх книжних запасах Національна Бібліотека займає перше місце не тільки поміж бібліотеками України, а й взагалі на всьому півдні Східної Європи.

Устрій Бібліотеки. Згідно статуту устрій Нац. Б-ки має систему величезної всесвітньої б-ки на взірць Національної Бібліотеки в Парижі або Вашингтонської в Сполучених Штатах Америки.

На першому місці стоїть відділ «Постачання».

Завданням цього відділу є постачати відповідний книжний матеріал до відділів Бібліотеки. Через відділ «Постачання» книжки з всесвіту йдуть в Б-ку безупинним потоком. Відділові «П.» в його праці допомагають з одного боку «Канцелярія Б-ки», а з другого «Господар». В цьому відділі вся праця складається з слідуєчих послідовних дій:

1. Комплектування.
2. Експедиції.
3. Реєстрації.
4. Штемпелювання.
5. Комор.
6. Сегрегації.
7. Провірки по службовому каталогу.
8. Після цього друки поступають або:
 - а) до відділів, або
 - б) до дублетної, або
 - в) до обмінного фонду.

9. В випадку б) та в) книжки проходять через додаткове штемпелювання.

10. Розподілюючи, яка направляє книжку в відповідний відділ.

Таким чином з відділу «Постачання» книжний потік розгалужується на стільки струмочків, скільки є в Бібліотеці відділів, а саме на слідуєчому місці стоїть найбільший:

Загальний відділ, який складається з творів цілого світу, й дає колосальний матеріал для праці.

Відділ «Ucrainica». До нього згідно постанові Ради бібліотекарів від 17/12 1920 року належить:

1. вся література на всіх мовах, що дотикає України: а) в етнографічному розумінню — значить література про український наріз, де б він не жив: на території України, чи в колоніях; б) в географічному розумінню — значить література про територію України (з Кримом включно) та про всі народи, які живуть, чи жили на цій території; в) в державному розумінню — значить література про землі та народи, які хоч ні етнографічно, ні географічно не зв'язані з Україною, однак належать чи належали коли небудь до Української Держави — за час цієї приналежності.

2. Всі друки на укр. мові без огляду на зміст, на територію, на якій появилися.

3. Всі твори авторів — Українців та видання українських установ без огляду на мову й зміст.

4. Всі переклади з української мови, чи авторів-Українців.

5. Вся чужа белетристика, що своїм змістом (сюжетом) дотикає України в етнографічному, географічному чи державному розумінню.

6. Вся література про події, що мали місце на території України.

Таким чином відділ *Ucrainica* ставить собі завданням освітити наш край зо всіх боків, дати можливість нашим вченим на місці дістати всі матеріяли, необхідні їм для студій над рідним краєм та облегчити працю по переведенню цих студій. Питання про те, чи книжний фонд *Ucrainica* буде топографічно відокремлений, ще остаточно не вирішене. Поки що по постанові Ради бібліотекарів відділ топографічно не відокремлюється від книжного фонду «Загального Відділу», а тільки складаються спеціальний систематичний та абетковий каталоги всього книжного багатства, що підходить під вище подані рубрики.

Відділ «Orientalia» — по східознавству з окремими підвідділами *Hebraica* та *Judica*.

Відділ «Periodica» — де знаходяться часописи, газети та взагалі періодичні видання, загальні альманахи, календарі то-що.

Відділ «Volantia» — куди входять листівки, відозви, метелики etc.

Графічний відділ — куди входять плякати, мапи, малюнки, гравюри й всіляки естампи.

Організація останніх двох відділів щойно одбувається і тому вони можливо де в чому зміняться.

Відділ Стародруків — до якого відносяться всі друковані видання на всіх мовах, що вийшли до 1799 року включно. Вживаються заходи в напрямку поділення його на такі підвідділи:

1. Інкунабули.
2. *Ucrainica*.
3. Інші стародруки.
4. Репродукції.

Підручний відділ (Handbibliothek) — з читальною салею складатиметься з де-кількох десятків тисяч томів на зразок того, що існує в добре зорганізованих бібліотеках цього типу: Британському Музеї, в Берлінській або Вашингтонській бібліотеках. Відділ почасти вже укомплектовано кількома тисячами книжок: підручними книгами з всесвітньої літератури та класич-

ними творами, а власне: бібліографічними виданнями, словниками: біографічними, філологічними, енциклопедичними, а також по окремих науках. Шахи з книжками стоять в салі й доступ до тієї підручної б-ки вільний для всіх одвідувачів читальні.

Відділ Раритетів — тимчасово знаходиться при відділі «Стародруків».

Рукописний відділ, який складається на зразок тих, які існують в Публичній та Академічній бібліотеках в Петербурзі й Румянцевському музеї в Москві. Цей відділ повинен позбирати в собі рукописи, листи й т. и. тих діячів, котрі незалежно від національності, релігії та політичних пересвідчень, жили й діяли на українській території. Разом з тим повинен там попризиратися такий самий архів — літературний та побутовий — усіх діячів духовного життя українського народу, де б вони не жили й діяли. Є думка поділити сей відділ на слідуючі п'ять підвідділів:

1. Рукописні книги
2. Документи
3. Листи
4. Автографи
5. Колекції рукописів.

Кожний відділ, окрім *Ucrainica* (який поки що не має окремого магазину), складається з робітні та магазину.

(Робітнею називаємо те приміщення, в якому відбувається вся праця над книжкою, необхідна для того, щоб вона могла влитися в книжний фонд і зробитись здатною для вживання). В магазині книжки розставлені по форматах.

З відділових робітень лише робітня загального відділу є цілком зорганізованою. Інші щойно організуються. Всі книжки в робітнях проходять послідовно через ряд бібліотекономічних етапів і після того поступають в відповідний магазин, а картки (*les fiches*) йдуть до каталожного відділу.

Каталожний відділ. Улаштовує та поповнює каталоги Бібліотеки. Він є наче фотографією змісту Бібліотеки та її нервовою системою. Для читачів каталоги се є ключ, котрим одчиняються двері до книжних багатств Бібліотеки. Цей відділ є окремою частиною Бібліотеки, нарівні з відділом Постачання. Каталоги влаштовуються згідно каталографічним та бібліографічним вимогам міжнародного бібліографічного інституту в Брюсселі. Картки — міжнародного формату (125×75) й знаходяться в скриньках під шклом. Систематичні каталоги влаштовані по міжнародній децимальній бібліографічній класифікації (Див. «*Manuel du répertoire bibliographique universel*», 1907. Bruxelles).

Заведені слідуючі каталоги:

1. Провірочні: для потреб Б-ки абетковий та систематичний каталоги каталогів.

2. В читальні: систематичний та абетковий каталоги для публіки.

3. В відділах: абеткові та систематичні каталоги.

4. В відділі *Ucrainica* спеціальні абетковий та систематичний каталоги:

5. Каталогний архів, який дасть можливість утворити в разі потреби нові каталоги.

Праця в цьому відділі складається з слідуючих послідовних дій:

1. Прийомка карток від відділів.
2. Контроль карток.
3. Роскладка карток по каталогах.
4. Сортуння карток по каталогах.
5. Вкладка карток в каталоги.

Читальня. Згідно статуту Б-ка мусить бути широко одчинена для всіх і для кожного, безплатна й легко приступна. Для цього існує при Бібліотеці читальня, яка одкрита щодня, крім свят, після півдня, де кожен може користуватися книжними багатствами Б-ки. Книжки для читання громадянству до дому не видаються. Тільки дійсні та почесні члени Української Академії Наук і службовий персонал Б-ки мають право брати книжки до дому, додержуючи правил, вироблених Радою Бібліотекарів та Комітетом, що до числа книжок та що до часу користування ними. Читальня при Б-ці почала функціонувати з серпня 1920-го року, а випозичання до дому почалось з першого січня 1921-го року.

Схема: Схематично вся організація Національної Б-ки розпадається на слідуючі три групи:

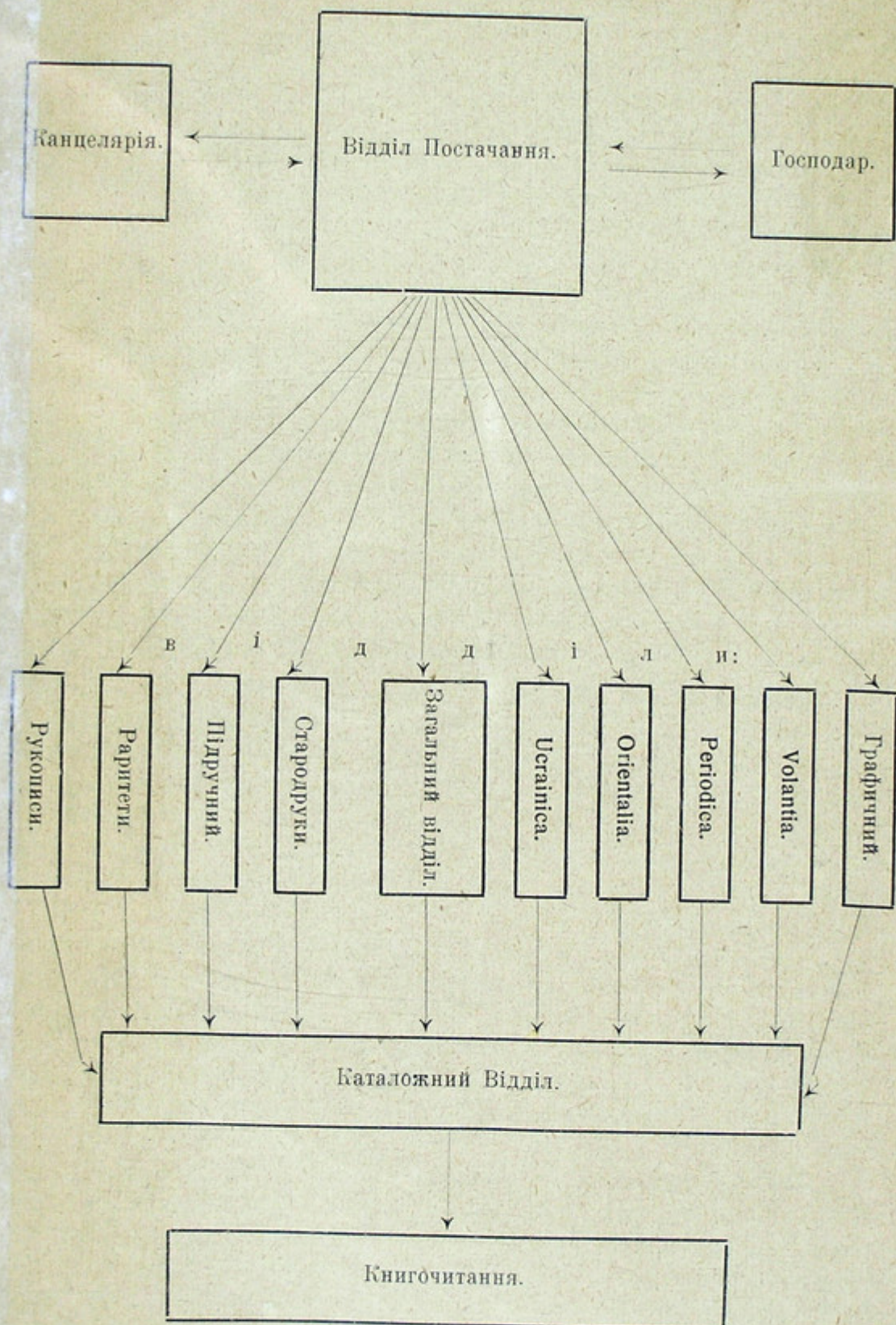
Організація книжного Фонду Б-ки.

I. Друки:

1. Загальний відділ.
2. *Ucrainica*.
3. *Orientalia*.
4. *Periodica*.
5. *Volantia*.
6. Графіка.
7. Стародруки.
8. Підручний відділ.
9. Раритети.

II. Рукописи.

Організація бібліотекономії:

Організація читання:

1. Читальня-саля.
2. Випозичання до дому.
3. Наукова робітня.

Бібліологічна діяльність Національної Бібліотеки. Національна Бібліотека України, згідно своєму статуту, має являтися не лише книгозбірнею. Має з неї бути й наукова установа, що присвячує себе:

1. вивченню книги, 2. з'осібна минулого життя книги на Україні і 3. сполучається з бібліографичною працею.

Таким чином Нац. Б-ка по своїх завданнях являється одночасно й першим Бібліологічним Інститутом на Наддніпрянській Україні. (В Наддністрянщині аналогічну роль відіграв з 1909 р. Бібліографічна секція Українського Наукового Товариства ім. Шевченка). Завданням його є всебічне наукове розроблення та поширення книгознавства на Україні.

З огляду на недавнє існування Нац. Б-ки, бібліологічна діяльність її не встигла ще належито розвинутиись і виявилась поки що в одній виставці, двох бібліографічних працях та взагалі в підготовчій праці в царині бібліографічній та бібліотечній.

Шевченківська виставка. Праця в усій Б-ці йде по певному плянові. Але Б-ка реагує також і на видатні біжучі події життя, влаштовуючи час од часу на цікаві для громадянства теми так звані бібліотечні виставки. На останніх виставляється для ознайомлення з тим чи иным питанням весь той матеріал, яким розпоряджує не тільки Нац. Б-ка, але й інші установи (музеї то-що). Матеріал цей має на меті наочно, всебічно освітити дану тему.

Тому весною 1921-го року (з 13—19/3) в помешканні Бібліотеки була влаштована Шевченківська виставка, на якій були виставлені друки й рукописи Шевченка й т. и. предмети, а також друки про Шевченка. Всім одвідувачам роздавалися листівки з портретом Т. Г. Шевченка та давалися пояснення. Виставка тривала біля тижня й притягла до себе велику кількість громадянства.

Шевченковіана. Бібліографія є наукою, що допомагає громадянству орієнтуватися серед книжок. Завдання своє вона виконує в першу чергу шляхом складання відповідних бібліографічних праць: показників, каталогів і т. и. Отже з нагоди Шевченківського Ювілею в 1921 році, Б-ка з огляду на вагу, яку мають для Шевченкознавства відповідні бібліографічні праці, і приймаючи на увагу устарілість бібліографій творів Шевченка та про Шевченка, завдалася метою уложити новий, повний, бібліографічний показчик — «Шевченковіану».

В цьому виставка стала в пригоді. Всі друки, що були на виставці, були відповідно описані й лягли в основу цієї праці. Заведено спеціальний інвентар для Шевченковіани та картковий каталог, куди заносяться всі твори по цьому питанню, що стрічаються в книжному потокові, що йде з комор до робітень відділів. Таким чином через кілька років цілком механічно складеться солідний показчик літератури, який після відповідної обробки буде виданий окремою книгою.

Бібліотековіана. Окрім згаданої Шевченковіани, Б-ка заснувала літом 1921 року ще один бібліографічний відділ — «Бібліотековіану» — в котрому має бути зібрана вся література про Національну Бібліотеку.

Завданням відділу є облегчити українським вченим переведення майбутніх студій над історією Національної Бібліотеки.

Перед тим, як подати відомости про сей відділ, необхідно сказати скільки слів про те, що бібліографічна акція Б-ки має тісний зв'язок і витікає з її діяльності в царині бібліотекономії та бібліотекографії.

Перша — виявилася в вирішенню ріжних бібліотекономічних питань, що виникали під час організації Б-ки. З цього боку протоколи засідань Комітету Б-ки та Ради бібліотекарів містять велику кількість матеріалу та являються джерелом численних тем для майбутніх українських праць по бібліотекономії.

Друга — виявилась у заходах біля організації укр. бібліотекографії — науки про історію українських бібліотек та українського бібліотечного руху. Головна увага була звернена на бік методологічний, на вияснення, як треба переводити працю по організації української бібліотекографії.

Процес організації бібліотечної справи на Україні складається з двох фаз: 1. переймання сучасних удосконалених взірців від Сполучених Штатів Америки та Західної Європи й 2. пристосування їх до місцевих вимог українського життя.

Передумовою влучного розв'язання останнього питання є докладне знання минулого й сучасного українського бібліотечарського життя, його форм, характерних рис та напрямків, в якому відбувається його розвій. Себ-то для належної постановки краєвої бібліотечної справи треба звернути в першу чергу увагу на історію українського бібліотечного руху від найдавніших часів (бібліотечної діяльності українського князя Ярослава в 1037—1041 р. р.) до наших днів (заснування Національної Бібліотеки Української Держави в 1918—22 р. р.). Під такою історією розумію все минуле бібліотечного руху, який відбувався на теренах заселених українським народом.

Історія цього руху складається з ментів бібліот. руху, уложених у хронологічному порядку. Кожний мент в свою чергу

складається з існування, діяльності та взаємного ув'язання слідує чинників: 1. осіб — бібліотекарів, 2. інституцій — бібліотек, бібліот. спілок, бібліотечних шкіл, з'їздів, музеїв, виставок, бюро й т. и., 3. друків — книжок, періодичних видань, що торкаються бібліотечної справи, 4. бібліот. теорій, ідей, систем, 5. різних подій бібліот. життя й т. д.

Таким чином, для списання історії українського бібліотечного руху треба утворити ряд монографій (021) про поодинокі чинники українського бібліотечного життя. На підставі їх — утворити синтетичні праці, котрі обіймали б окремі бібліотечні епохи, й нарешті, сполучивши останні, скомпонувати суцільну історію українського бібліотечного руху зо всіма його характерними прикметами та особливостями.

Але виготовлення підставових монографій про окремі бібліотекарські чинники, згідно всім науковим вимогам, неможливе, коли вони не будуть оперті на джерелах та працях вже існуючих. Приступаючи до опрацювання наміченої теми, перший крок, який треба вчинити — є зібрання усієї існуючої розпорошеної літератури про дане питання. Відсутність спеціальних праць, котрі подавали б зіставлення літератури про даний чинник, та підшукування джерел віднімає безліч часу, значно відтягає, а іноді й зовсім унеможливорює виконання зазначеної праці.

Звідціль впливає велике значіння бібліографії та бібліографічних праць. Відповідні бібліографічні монографії значно облегчать повстання праць про окремі бібліотекарські чинники й тим самим сприятимуть появленню синтетичних праць в царині історії українського бібліотекарського руху.

Свідомості фундаторів Б-ки про велику вагу бібліографії для науки взагалі, а для нашої бібліотечної справи з'окрема, завдячуємо внесенню ними в статут Б-ки пакту про необхідність переведення нею бібліографічних праць.

З усього вищенаведеного зрозуміло тепер, чому Нац. Б-ка, приступаючи до праці над українською бібліотекографією перш усього звернула увагу на утворення відповідних бібліографічних монографій, котрі облегчили б переведення всієї бібліотекографічної праці.

Конкретно: розпочато працю над своєчасним систематичним збиранням друкованих і писаних матеріалів про Національну Бібліотеку. З цією метою в салі засідань Ради бібліотекарів поставлено в червні 1921 р. вітрину, в якій під шклом переховуються всі друки й рукописи, що так чи инакше торкаються Б-ки. На місце тих, які не можуть бути там уміщені (напр. протоколи засідань то-що) вкладаються картки з зазначенням про місце їх знаходження. Всім експонатам зладжено реєстр, який поповнюється в міру поступлення нових.

Так повстав бібліографічний відділ „Бібліотековіана“, в якому по волі збереться вся література про Національну Бібліотеку.

Поки що він знаходиться в початковій стадії. Нині відділ складається зі слідуєчих приблизно № (д = друк; р = рукопис) 1918 рік.

1. Закон про заснування Національної Бібліотеки Української Держави (д). (Див. „Державний Вістник“ за 2-гу половину 1918 р. Київ).

2. Від Тимчасового Комітету для заснування Національної Б-ки Укр. Держави в м. Києві (Брошура) (д). Київ. 1918. Сторн. 24. in 16°. (Рівнобіжно на 2-х мовах: україн. і рос.)

3. Національна Бібліотека України (д). (Замітка в відділі „Хроніка“). Див. часоп. „Наше Минуле“, ч. 3 за 1918 р. Київ.

4. Протоколи зборів спільного зібрання Україн. Академії Наук, що торкаються Нац. Б-ки (р) Київ. 1918. (Знаходяться в Канцелярії Укр. Академії Наук).

5. Протоколи засідань Тимчасового Комітету для заснування Нац. Б-ки Укр. Держави (р). Київ. 1918. (Знаходяться в Канцелярії Нац. Б-ки, але здається загублені). 1919 рік.

6. Протоколи зборів спільного зібрання Україн. Академії Наук (р). Київ 1919. (Знаходяться в Канцелярії Ак. Наук).

7. Протоколи засідань Тимчасового Комітету Нац. Б-ки (р). Київ. 1919. (Знаходяться в Канцелярії Б-ки).

8. Кордт, В. А. (Записка). О Национальной Библиотеке Украинской Державы (д). Див.: „Сборник трудов Комисии по выработке законопроекта об учреждении Украинской Академии Наук“. Київ. 1919. Сторн. X—XIII.

9. Національна всенародня Б-ка при Укр. Академії Наук (Стаття-відчит) (д). Див. „Перший піврік існування Укр. Академії Наук у Києві та начерк її праці до кінця 1919 р.“ Київ. Сторн. 22—24.

10. Книжний вістник — ч. ч. 1 і 2 за 1919-ий рік (д). Київ. Орган Націон. Б-ки.

11. Статут Націон. Б-ки Укр. Держави. (д) (Окрема відбитка з „Книжного Вістника“). Київ. 1919 in 8°. Сторн. біля 8.

12. Биковський Л. Українська Національна Бібліотека в Києві. (Стаття). (д). Див. часопис „Українська старина“. Кам'янець-Подільський. 1919, ч. 1. Сторн. 3—4.

1920 рік.

13. Рукописний відділ Національної Б-ки. Замітка у відділі „Хроніка“. (д). Див. Часопис „Наше Минуле“, ч. 1—2 за 1919 р. Київ. сторн. 180—181.

14. Протоколи зборів Спільного зібрання Україн. Акад. Наук (р.) Київ. 1920. (Знаходяться в Канцелярії Акад. Наук).
15. Протоколи засідань Тимчасового Комітету Націон. Б-ки (р.) Київ. 1920. (Знаходяться в Канцелярії Бібліотеки).
16. Протоколи засідань Ради Бібліотекарів Нац. Б-ки (р.) Київ. 1920. (Знаходяться в Канцелярії Націон. Б-ки).
17. Хроніка — біжучої праці в Нац. Б-ці України при Укр. Академії Наук. Щоденний, тижневий та місячний орган внутрішнього вжитку Нац. Б-ки. (д). (Друкований на машинці). Київ 1920.
18. Національна Бібліотека України. (Стаття). (д). Див. часоп. „Воля України“. Відень. 1920. ч. (?) сторн. (?)
19. Биковський Л. Проект організації Націон. Б-ки України в м. Києві. (Згідно з статутом). (д). (Друковано на машинці). Див. Додаток до тижневика „Хроніка“ від 20/5 1920 р. м. Київ.
20. Правила розподілення праці у Всенародній (Національній) Бібліотеці. (д). (Оголошення, друковане на машинці). Київ. 1920.
21. Інструкція для відділу „Ucrainica“, затверджена Радою Бібліотекарів дня 17. XII 1920 р.; складена старшим бібліотекарем І. І. Кривецьким. (д). (Друкована на машинці).
22. Інструкція вироблена й затверджена спільним зібранням Укр. Акад. Наук для Нац. Б-ки зимою 1920—21 р. (д). Київ. 1920—21 р. (Друкована на машинці).
23. Реєстраційна книга поступлень у відділі „Постачання“. (р.) Київ. 1920. (Знаходиться у відділі „Постачання“).
- 1921 р.
24. Протоколи зборів Спільного зібрання Укр. Академії Наук. (р.) Київ. 1921 р. (Знаходяться в Канцелярії Академії Наук).
25. Протоколи засідань Тимчасового Комітету Націон. Б-ки. (р.) Київ 1921 р. (Знаходяться в Канцелярії Бібліотеки).
26. Протоколи засідань Ради бібліотекарів Нац. Б-ки. (р.) Київ. 1921. (Знаходяться в Канцел. Б-ки).
27. Хроніка — біжучої праці в Нац. Б-ці України при Укр. Академії Наук. Щоденний, тижневий і місячний орган внутрішн. вжитку Нац. Б-ки. (д). (Друков. на маш.) Київ. 1921 р.
28. Реєстраційна книга поступлень друків у відділі „Постачання“. (р.) Київ. 1921. (Знаходиться в відділі „Постачання“).
29. Іванів-Меженко Юр. Всенародня бібліотека України. (Стаття). (д). Див. „Вісти Київського Губ. Рев. Комітету“ за 1921 р. ч. 85/330. Київ.
30. Кривецький, Ів. Шевченківська виставка Всенародньої Б-ки України. (Стаття). (д). Див. Київські „Вісти“. Київ. 1921. ч. 101/346).

31. Биковський Л. Національна Б-ка Укр. Держави. (Стаття). (д). Див часоп. „Українська Трибуна“. Варшава. 1921 р. ч. 4. 145—146.

32. Проект організації Каталожного відділу, складений 25. VI 1921 р. (р). (Знаходиться в Канцелярії Б-ки).

33. Інструкція для відділу Стародруків, складена старшим бібліотекарем М. М. Марковським. (р). Київ. 1921. (Знаходиться в Канцелярії Бібліотеки).

34. Інструкція для відділу Рукописів, складена старшим бібліотекарем Г. П. Житецьким. (р). Київ. 1921. (Знаходиться в Канцелярії Б-ки).

35. Проект організації Дублетної. (р). Київ 1921. (Знаходиться в Канцелярії Б-ки).

36. Проект організації відділу Periodica. (р). Додаток до одної з тижневих „Хронік“ за червень 1921 р. Київ.

37. Проект організації відділу „Постачання“. (р). Додаток до одної з тижневих „Хронік“ за червень 1921 р. Київ.

38. Список іменний службового персоналу Національної Бібліотеки на 20. VI 1921 р. (р). Київ. 1921. (Знаходиться в Канцелярії Б-ки).

39. Биковський Л. Національна Бібліотека Української Держави. (Брошура — рукопис). Київ 1921 р. Сторн. 104 in 8°. (Писано лише з одного боку листа. Знаходиться в рукописному відділі Нац. Б-ки).

40. Акт ревізійної Комісії, складений в червні 1921 р. Київ. (р). (Чергова звичайна ревізія, зроблена агентами державного контролю; рукопис знаходиться в Канцелярії Укр. Академії Наук і в Держ. Контролі).

41. Український бібліографічний гурток у Відні. (д). (Згадується про Національну Б-ку). Див. часопис «Книга». Неперіодичний бібліографічний орган об'єднання Укр. Видавців у Відні. I. 1921. Відень. Сторн. 47.

1922 рік.

42. Биковський Л. Національна бібліотека Укр. Держави (1918—1921). (Стаття). (д). Див. часопис: Студентський Вістник «Поступ». Львів. 1922 рік, вид. II., ч. 1—2. сторн. 3—10.

43. Биковський Л. Митарства Національної Бібліотеки. (Стаття). (д). Див. часопис: «Укр. Трибуна». Варшава. 1922. ч. 19 (217).

44. Биковський Л. До наших бібліологічних справ у 1921-му році. (Стаття). (д). Див. часопис «Україн. Трибуна». Варшава. 1922. ч. 37 (235).

45. Биковський Л. До наших бібліотечних справ. (Стаття про видавничу діяльність Нац. Б-ки (д). Див. газету «Укр. Трибуна». Варшава. 1922. ч. 10 (208).

46. Українська Академія Наук в Києві. (Згадується про Нац. Б-ку). (д). Див. часоп. «Укр. Трибуна». Варшава. 1922. ч.
47. Українська Академія Наук. (Згадується про Націон. Б-ку) (д). Дивись часопис: Студентський Вістник «Поступ». Львів. 1922. ч. 1—2, сторн. 55-та.
48. Українська Академія Наук. (Згадується про Нац. Б-ку). (д). Див. часопис «Вперед». Львів. 1922 ч. 800.
49. Червоні папуаси. (Стаття — передовиця, де згадується про Національну Б-ку). (д). Див. часопис «Укр. Трибуна». Варшава. 1922. ч. 19 (235).
50. П. П. Діяльність Української Академії Наук. (Згадується про Національну Б-ку). (д). Див. газету «Українська Справа». Варшава 1922. ч. I сторн. 2.
51. Биковський Л. Українська бібліографія на еміграції. (Згадується про Національну Б-ку). Див. часопис «Українське Книгознавство», збірник ч. I. Варшава-Полєбради. 1922. Сторн. 25, 28, 38.
52. L. Bykowski. «Narodowa Biblioteka Państwa Ukraińskiego». (Стаття-рукопис). 1922. Варшава. (Знаходиться в Канцелярії Варшавської Публичної Б-ки у директора її п. Червійовського).
53. Л. Биковський. Книжний фонд Національної Б-ки Укр. Держави. (Стаття). Друкується.
54. Л. Биковський. Устрій Національної Б-ки Укр. Держави. (Стаття). Друкується.
55. Л. Биковський. Адміністрація й фінанси Нац. Б-ки Укр. Держави. (Стаття). Друкується.
56. Л. Биковський. Національна Бібліотека Укр. Держави. (Брошура). (д). Щеніорно (Польща). 1922. in 16°. 18 сторн.
57. Л. Биковський. Бібліотековіана Нац. Б-ки Укр. Держави. (Стаття). (д). Див. «Українське Книгознавство» ч. 2. 1922 р. Полєбради. (Чехія). Сторн. 20—32.
58. Д. Дорошенко, проф. Українська Академія Наук в Києві. (Згадується про Нац. Б-ку). Див. газету «Укр. Слово», ч. 150 і 151, за 1922 р. Берлін.
59. І. Кревецький. Укр. Академія Наук в Києві (Згадується про Нац. Б-ку). Див. Л. Н. В. за 1922 р., кн. V, сторн. 145—147 і кн. VI. стор. 255-та.
60. Лунів Андрій, Др. Про значіння бібліографії та її стан на Україні. (Згадується про Нац. Б-ку). Див. часопис «Книжка» за 1921 р. ч. 4—6, сторн. 86.
61. Відчит Української Академії Наук за 1921-ий рік. Київ. 1922. (р). (Знаходиться в Канцелярії Б-ки).
62. І. Кревецький. Національна Б-ка Української Держави в 1921 р. (Стаття). (д). Див. «Українське Книгознавство», Збірник ч. 3. 1922. Полєбради. Сторн. 3—4.

63. Л. Биковський. Національна Бібліотека Укр. Держави за 1918—1921 р. р. (Брошура). (д). in 16°. Стор. 16. 1922. Берлін.

64. Протоколи зборів Спільного зібрання Укр. Академії Наук. (р). Київ. 1922. (Знаход. в Канц. Академії Наук).

65. Протоколи засідань Ради Бібліотекарів Нац. Б-ки. (р). Київ. 1922. (Знаходиться в канцелярії Б-ки).

66. Протоколи засідань Тимчасового Комітету Нац. Б-ки. (р). Київ. 1922. (Знаход. в Канцелярії Бібліотеки).

67. Реєстраційна книга друків, що поступають до Національної Бібліотеки. (р). 1922. Київ. (Знаходиться в відділі «Постачання»).

68. Свирський Н. Всенародная библиотека Украины. (Стаття). Див. газету «Накануне». 1922. Берлін № 194.

69. І. Кривецький. Національна Бібліотека. (Стаття). Див. Л. Н. В., кн VIII за 1922 рік, сторн. 161.

Бібліотековіана Національної Бібліотеки України буде видава згодом окремою книгою. Таким чином вона зробиться првступною для широких кол громадянства. Тимчасом доступ до неї отримується кожний раз лише з окремого дозволу уряду Бібліотеки.

Одеська громадська бібліотека, беручи приклад з Національної Бібліотеки, також вже завела (з 1921 р.) в себе свою бібліотековіану, а в кінці 1922-го року укр. бібліолог І. Кривецький почав складати бібліотековіану бібліотеки Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.

Бажано, щоб інші українські бібліотеки звернули на це увагу й негайно розпочали аналогічну бібліографічну акцію. Тільки спільними зусиллями зацікавлених у цій інституції вдається в найскорший час поставити будинок української бібліотекографії.

Відчитність та видавнича діяльність Бібліотеки. Повстання Української Держави та заснування Національної Бібліотеки Української Держави в Києві є результатом самодіяльності українського народу. Зокрема ініціатива заснування бібліотеки та її фактична організація належить українському громадянству: вченим та громадським діячам. Держава лише санкціонувала та юридично оформила те, що було громадянством зроблено. Звідціля випливає й та лінія поведінки, якої трималася Б-ка в своїй діяльності. По перше — це широка участь громадянства в складанню Бібліотеки, а по друге — це гласність, публичність самої праці в Б-ці та своєчасна відчитність для загального відома.

Ці мотиви викликали до життя й видавництво Бібліотеки. Приступаючи до праці по організації Б-ки, Комітет по засну-

ванню Б-ки видав відозву до громадянства під заголовком: «Від Тимчасового Комітету для заснування Національної Бібліотеки Української Держави в м. Києві».

В цій брошурі (на 24 сторн. in 16°, 1918 р. м. Київ), написаній рівнобіжно на українській та російській мовах і безплатно розповсюдженій в кількох тисячах примірників, Комітет, повідомляючи про заснування Б-ки та про її завдання, закликав громадянство України допомогти йому в цій праці, як морально, так і матеріально — головним чином книжками.

Як тільки почалася біжуча праця в Б-ці по прийомці всього, що туди надходило та по приведенню багатств Бібліотеки в порядок, то цілком послідовно виникла знову потреба інформувати громадянство про те, що робиться в Бібліотеці. Отже, поруч з урядовою відчитністю, Бібліотека починає видавати «Книжний Вістник» — трьохмісячний часопис бібліотекознавства й просвіти. Часопис містив відомости про урядові розпорядження по бібліотечних і книжних справах на Україні, офіційні інформації про Національну Бібліотеку, вісти про все найважливіше з купленого й придбаного Національною Бібліотекою, а разом з тим статті по питаннях бібліотечно-книжного діла й тих просвітних справах, які сполучаються з сим. Редактором «Книжного Вістника» було обрано Ігн. Павл. Житецького. «Кн. Віст.» вийшов двічі в 1919 р.: I число за січень-березень 1919 р. м. Київ, 62 + 2 сторін. в кількості 1500 прим.; 2-ге число за квітень-червень 1919 року, м. Київ, сторн. 100 + 12, в кількості 1250 прим.; обидва числа in 8°. Третє число було вже здано до друку, але по технічним та фінансовим причинам не з'явилося в світ. На цьому поки він тимчасово й спинився до більш сприятливих часів.

Замість «Кн. Вістн» (Рецензію на «Кн. Вістн» Юра Іваніва-Меженка див. в одному з останніх чисел «Книгаря» за 1919 р.) почала виходити з червня 1920 р. «Хроніка» — періодичний орган бібліотекознавства для внутрішнього вжитку Національної Бібліотеки. Першим редактором «Хроніки» був підстарший бібліотекар Л. Биковський, потім старший бібліотекар — проф. М. Сагарда, згодом старш. бібліотекар Ігн. Павл. Житецький і нарешті голова Ради Бібліотекарів Юр. Іванів-Меженко.

«Хроніка» зафіксує всю біжучу працю (життя) Бібліотеки. Часопис містить цифри виконаної праці, протоколи Ради Бібліотекарів, відомости про діяльність Комітету, постанови, інструкції, розпорядження, відомости про призначення то-що. З огляду на інформаційний характер матеріалу визнається потрібним, щоб кожен співробітник Нац. Б-ки читав її.

Окрім хроніки щоденної, є ще хроніка тижнева й місячна. Ці дві останні підсумовують данні «Щоденної Хроніки» подаючи всі відомости в стислім скороченім вигляді в цифрах.

Відповідальним редактором всіх трьох Хронік є голова Ради Бібліотекарів, який відає всім матеріалом, крім чисто-техничної зводки. Хроніка друкується на машинці в 10 примірниках, котрі розпреділюються слідуочим чином:

- 1 прим. — Україн. Академії Наук.
- 1 „ — Комітетові Націон. Бібліотеки.
- 1 „ — До Книжної Палати.
- 2 „ — Для інформації співробітникам (ці примірники після використання їх йдуть потім до Архівного Управління).
- 2 „ — До Канцелярії Націон. Б-ки.
- 3 „ — Лишаються в редакції на випадок справок, видачі иншим бібліотекам то що.

Отже в цьому часописові зафіксовується вся біжуча праця Бібліотеки, як в формі текстовій, так і цифровій, що-дня, що тижня, що-місяця. Це має для Бібліотеки, велике організаційне значіння, значно упрощує складання відчитів за певний протяг часу, а з другого боку дає можливість керовникам Б-ки слідкувати за розвитком та керувати нею. Не говорю вже, що це є архів, літопис Б-ки.

В ряду українських періодичних видань по книгознавству «Хроніка Національної Б-ки» займає приблизно 10, 11 та 12 місце як видно з слідуочого хронологичного списку українських бібліологічних періодиків :

1. Хроніка Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові. Виходить з 1890 р. р. Подає періодично відомости між иншим про бібліотеку, бібліографичну та видавничу діяльність Т-ва.
2. Искусство и художественная печать въ Южной Россіи. Киевъ 1909—1914. (Місячник) Вид. Кульженка.
3. Матеріали до української бібліографії. Львів. Виходять з 1910 р. Видає Наукове Т-во ім. Шевченка у Львові. Вийшли неперіодично до 1918-го року включно томи I—IV (V-й том друкується).
4. Записки (Известія) Одесскаго Библиографическаго О-ва при Новороссійскомъ Университетѣ. Одесса. Виходять з 1911-го року (здається) неперіодично, книжками.
5. Книгарь. Київ. Видання Т-ва «Час». Виходив з 1917—1920. Вийшло всього ч. ч. 1—30. Місячник.
6. Книжний Бюлетень. Видання Полтавського Педагогичного Бюро, з 1918-го року. Полтава.

7. Книжний Вістник. Трьохмісячний часопис бібліотекознавства й просвіти. Вид. Нац. Б-ки України. Київ. Вийшли тільки ч. ч. 1, 2. за 1919 рік.

8. Книга й Освіта. Періодичний орган книгознавства для вжитку української кооперації. Вид. Книгоспілка. Організатором часопису був П. Тисяченко (Салівон). 1919 рік. Київ. Часопис не вийшов в світ по причинам різного характеру. Вийшов з друку лише проспект, оголошуючи цей часопис.

9. Хроніка біжучої праці фундаментальної б-ки Кам'янець-Подільського Державного Укр. Університету. Рукописний місячний часопис. Ведеться в одному примірникові в бібліотеці з I/I. 1920-го року. Кам'янець-Подільський.

10. **Хроніка** біжучої праці Національної Бібліотеки України Щоденний орган внутрішнього вжитку. Друкований на машинці в кількості 10 прим. Вид. Нац. Б-ки. Київ. 1920—21.

11. **Хроніка** Нац. Б-ки, такий самий тижневий орган. 1920—21.

12. **Хроніка** Нац. Б-ки, такий самий місячний орган. 1920—21.

13. Літопис громадської бібліотеки Лозоватського Т-ва «Просвіта». Тижневик. Друкується на машинці в кількості 10 прим. Видає Т-во «Просвіта» в с. Лозоватка, Звенигород. повіту на Київщині. Виходить з квітня 1921 р.

14. Літопис громадськ. б-ки «Княжанського Т-ва Просвіта». Місячник. Друкований на машинці в кількості 4 прим. кожне число. Видає Т-во «Просвіта» в с. Княжа на Звенигородщині. Виходить з квітня 1921 року.

15. Літопис б-ки «Козачанської» бувшої вищої початкової школи. Рукописний місячний орган. Видає школа в с. Козацькому на Звенигородщині. Виходить з квітня 1921-го року.

16. Голос Друку. Критико-бібліографічний часопис. Книга перша. Харків. Всеукр. Державне Видавництво. 1921.

17. Книга. Неперіодичний бібліографічний орган об'єднання Українських видавців. Під редакцією проф. Дмитра Антоновича. ч. I. Грудень 1921. Відень.

18. Книжка. Вістник Українського книжкового руху. Виходить що-місяця. Видає В-во «Бистриця». Станіславів. В 1921-му році вийшло ч. 1—6, а в 1922-му 1—3, 4—7.

19. Українське Книгознавство, неперіодичний орган гуртка бібліологів при Укр. Госп. Академії в Ч. С. Р. Збірник ч. ч. 1, 2, 3. Подєбради. 1922.

В 1921-му році рівнобіжно з Хронікою з травня були заведені «Таблиці лябораторної праці», куди заносяться цифрові дані, а також на підставі персональних карток співробітників складаються діаграми «відсоткового відвідування співробітни-

ками праці». Все се разом дає ясну картину пульсації та розвою Бібліотеки. Заходи коло видавництва дали можливість з одного боку краще керувати бібліотекономічною працею в бібліотеці, а з другого — допомогли виконати Б-ці по мірі можливості свій обов'язок, що до публичности, гласности своєї праці й своєчасної відчитности перед загалом. Наслідком цієї належито організованої діяльності Б-ки була широка участь громадянства в будіванню Бібліотеки.

Значіння Бібліотеки. Закінчуючи наш огляд, звертаємо увагу громадянства на те, що вже й нині Нац. Б-ка має велике значіння не лише для українського, але й для всього культурного світу як: 1. величезна збірка книжних багатств та 2. як новий Бібліологічний Інститут.

Ці дві цеглини доложив український нарід до будинку вселюдського знання та праці.

Як що надалі розвій Б-ки буде йти таким же темпом як досі, то при енергійній діяльності керовників Б-ки, при допомозі українського громадянства та Держави Національна Бібліотека України має можливість розвинутись в колосальну інституцію й хутко займе перше місце не тільки поміж бібліотеками України, а й взагалі на всьому півдні Східньої Європи.

Адреса Національної Бібліотеки:

Україна-Україна.

Київ.

Бульвар ім. Шевченка ч. 14.

Всенародня (Національна) Бібліотека України.

Того ж автора:

1. Ріжні статті в газеті „Вісти Української Громади в м. Трапезунді“, ч. 1—5 за 1917 рік. м. Трапезунд (Турція).
2. Організуйтеся. (Стаття). В газеті „Українські Вісти на Закавказзі“, ч. 1 і 2. 1917. Тифліс.
3. Українська громада в Трапезунді. (Стаття). Див. газету „Укр. Вісти на Закавказзі“ ч. 1 і ч. 2. 1917. рік. Тифліс.
4. Українська преса на Закавказзі в 1917-ому році. (Стаття). Див. газету „Боротьба“ за 1917. р. Київ.
5. Майбутність України (Стаття по Семенову-Тянь-Шанському). Див. газету „Звенигородська Думка“ за 1918. рік. Січень-лютий. Звенигородка.
6. Наші освітні завдання. (Стаття). Див. там же.
7. Безглузде хазяїнування. (Стаття). Див. там же.
8. Бібліографія творів по лісознавству на укр. мові. (Стаття). Див. „Лісовий Вістник“, ч. 1 і ч. 2. Київ. 1918.
9. Полювання на сокола в Грузії. (Стаття). Там же.
10. Господарка в приватних лісах Звенигородщини. (Стаття). Там же.
11. Українська Національна Бібліотека. (Стаття). Див. часопис „Українська Старина“ ч. I, сторн. 3—4. 1919. Кам.-Под.
12. Матеріяли до історії укр. бібліотечного руху. (Про Кам.-Подільське бібліотечне Т-во). 1920. Київ. (Рукопис знаходиться в приватній бібліотеці Юра Іванова-Меженка в Києві).
13. Проект організації Нац. Б-ки Укр. Держави, згідно її статуту 1920. Київ. Додаток до тижневої „Хроніки“ Націон. Б-ки від 20/VI 1920.
14. Нова українська бібліографічна організація. (Стаття). Див. газету „Наш шлях“, ч. 98 від 20/V 1920. р. Кам.-Под.
15. Українські бібліографічні організації. (Стаття). Там же в ч. 43 від 3-го березня 1920. року.
16. Бібліографія (що таке бібліографія). (Стаття). Там же, ч. 27 за 1920. рік.
17. Міжнародна бібліографія. (Стаття). Там же, ч. 39 від 27 Лютого 1920. р.
18. Журналістика Укр. Студентства. (Після В. Дорошенка). Там же, ч. 80 від 23 квітня 1922. р.

19. Бібліографія творів по бібліотекознавству на укр. мові. (Стаття). Там же, додаток до газети ч. 6. Неділя II квітня (до газети ч. 72).

20. Бібліотечна справа (рецензія про книжку С. О. Сірополка „Народні б-ки“). Там же, ч. 34 від 20. 2 1920 р.

21. Українська державна бібліографія. (Стаття). Там же за 1922 р.

22. Кам'янець-подільська художньо-промислова школа. (Стаття). Там же за 1920 р.

23. „Наше минуле“. (Стаття про часопис „Наше минуле“.) Часопис „Нова Думка“, ч. 1—2, за 1920 рік. Кам.-Под.

24. Національна Бібліотека Укр. Держави. (Стаття). Див. газету „Укр. Трибуна“, ч. ч. 145 і 146. 1921. Варшава.

25. Національна Бібліотека України при Укр. Академії Наук в Києві (Брошура — інформація). 1921. Київ. (Рукопис — 66 сторн. писаний на одній сторінці in 8°. Переховується в відділі „Рукописів“ Нац. Б-ки).

26. Що таке бібліотекознавство. (Замітка). Див. „Літопис“ Гром. б-ки Лозов. Т-ва Просвіта, ч. 2 за 1921 р. с. Лозоватка на Звенигородщині.

27. Бібліотека Лозоватського Т-ва Просвіта. (Замітка). Там же, ч. 1 за 1921 р.

28. Що таке книгознавство. (Замітка). Там же, ч. 4 за 1921 р.

29. Перша практична вказівка по бібліотекознавству. (Замітка). Там же, ч. 5 за 1921 р.

30. Що таке книгоживання. (Замітка). Там же, ч. 6 за 1921 р.

31. Друга практична порада по бібліотекознавству. (Замітка). Там же, ч. 7 за 1921 р.

32. К. В. Широцький. Спроба індивідуальної бібліографії. 1921. Київ. Збірник Секції Мистецтва Укр. Наукового Т-ва в Києві. (Друкується).

33. Митарства Національної Бібліотеки України. (Стаття). Газ. „Укр. Трибуна“, ч. 19 (217) від 24 січня 1922 р.

34. До наших бібліологічних справ у 1921-ому році. (Стаття). Газ. „Укр. Трибуна“, ч. 37 (235) від 17 лютого 1922 р. Варшава.

35. До наших бібліотечних справ. (Стаття про видавничу діяльність Нац. Б-ки.) Газ. „Укр. Трибуна“, ч. 10 (208). 1921. Варшава.

36. Національна Бібліотека Укр. Держави. (Стаття). Часопис „Поступ“, ч. 1—2, сторн. 3—10, 1922. Львів.

37. „Narodowa Biblioteka Państwa Ukraińskiego“. (Стаття — рукопис) знаходиться в Публичній б-ці в Варшаві.

38. „Bibliothecoviana Warszawskiej Uniwersyteckiej Biblioteki“ (1822—1922). 1922. Warszawa. Рукопис на 70 сторінках, писаних з одного боку in 16°, один примірник знаходиться в Варшавській Публичній б-ці, а другий в Варшавському Університеті.

39. Бібліографічний відділ. (Стаття). Часопис „Укр. Рілля“, ч. 1. сторн. 18—21. Варшава 1922.

40. Українська бібліографія на еміграції. (Стаття). Див. часопис „Українське Книгознавство“. Збірник 1. Подєбради. 1922.
41. Книгоживання. (Стаття). Див. „Укр. К-тво“, ч. 2. сторн. 4—19 за 1922 р. Подєбради.
42. Бібліотековіана Національної Бібліотеки Української Держави. (Стаття). Див. „Укр. К-тво“, ч. 2 сторн. 20—32. 1922. Подєбради.
43. Національна Бібліотека Української Держави. (Брошура). Щепіорно. (Польща). Сторн. 18. (17 x 12) 1922.
44. Спроба схеми бібліології. (Таблиця). „Укр. К-тво“, ч. 3 стр. 1. Подєбради. 1922.
45. Докладна записка про організацію б-ки при Укр. Господ. Академії в Ч. С. Р. (Стаття). Див. „Укр. К-тво“, ч. 3. 1922. Подєбради.
46. Національна Бібліотека Укр. Держави. (Брошура). Стор. 16 in 16°. 1922. Берлін.
47. Видавниче т-во при Укр. Господ. Академії. (Стаття). (Друкується в „Книжці“. Станіславів).
47. Книгопоширення. (Стаття). Друкується в «Укр. К-ві», ч. 4.
49. Із записної книжки бібліотекаря-мандрівника. (Стаття). Друкується в „Укр. К-тві“, ч. 4.
50. Бібліотека Укр. Господ. Академії в 1922-му році. (Стаття, друкується).
-

9/х

ОГОЛОШЕННЯ.

„ВИДАВНИЧЕ Т-ВО ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ ГОСПОДАРЧІЙ
АКАДЕМІЇ“ видало слідуєчі книги:

1. Доц. **Михайловський**. Математика. Зош. 1-й.
2. Доц. **Чередіїв**. Ботаника. Зош. 1-й.
3. Проф. **Шовгенів**. Водяне господарство на Україні.
4. Проф. **Іваницький**. Ліс і біологічні типи деревних пород.
5. Доц. **Чередіїв**. Ботаника. Зош. 2-й.
6. Доц. **Тимошенко**. Екон. Географ. Зош. 1-й.
7. Проф. **Шадлун**. Кристалографія.
8. Проф. **Щербина**. Статистика. Зош. 1-й.
9. Доц. **Сокович**. Нарисна Геометрія. (Друкується.)
10. Лект. **Королів**. Ботанично-Зоологічн. словник.
11. Проф. **Щербина**. Статистика. Зош. 2-й.
12. Лект. **Іваненко**. Конспект курсу геометрії.
13. Проф. **Шовгенів**. Аналітич. геом. (Друкується.)
14. **Б. І.** Підручник до вивчення деревн. росл. по листях
15. Доц. **Тимошенко**. Екон. Географ. Зош. 2-й.
16. Проф. **Мицюк**. Програм політ. економії.
17. Лект. **Лисянський**. Курс Фізики. (Друк.)
18. Проф. **Шереметинський**. Скотарство. Ч. I.
19. Проф. **Іваницький**. Курс Лісівництва. Ч. I.
20. Доц. **Гольдельман**. Народньо-госп. політика.
21. Доц. **Чередіїв**. Ботаника. Зош. 3-й.
22. Доц. **Тимошенко**. Економ. Географ. Зош. 3-й.
23. Доц. **Чернявський**. Минералогія. (Друк.)
24. Доц. **Грабина**. Геодезія. Ч. I.
25. Проф. **Щербина**. Статистика. Зош. 3-й.
26. Проф. **Іваницький**. Лісівництво. Ч. II.
27. Лект. **Іваненко**. Тригонометрія. (Друк.)
28. Лект. **Русова С.** Підручник французької мови. (Друкується.)
29. **Кицера**. Підкарпатська Україна. (Друк.)
30. **Українське Книгознавство**. Збірн. I.
31. Теж. Збірн. II.
32. Теж. Збірн. III.
33. **Таблиці** до визначення важніших дерев та чагарників у безлистому стані.
34. **Ключ** до визначення мінералів за допомогою лютовальної рурки.

Звертатись по адресі:

Чехословаччина, Poděbrady, Hotel «u krále Jiřího» č. 27. Stud. Jlnyckýj.

